

Euroopa Liidu
Nõukogu

Brüssel, 7. juuli 2023
(OR. en)

11664/23

ENV 832
CLIMA 350
AGRI 385
FORETS 82
RECH 347
ENER 438
IND 378
COMPET 745
CHIMIE 70

SAN 451
ECOFIN 761
CONSOM 274
AGRILEG 128
SEMENCES 30
PHYTOSAN 42
PESTICIDE 37
FOOD 58

SAATEMÄRKUSED

Saatja: Euroopa Komisjoni peasekretär, allkirjastanud Martine DEPREZ, direktor

Kättesaamise
kuupäev: 6. juuli 2023

Saaja: Thérèse BLANCHET, Euroopa Liidu Nõukogu peasekretär

Komisjoni dok nr: COM(2023) 410 final

Teema: KOMISJONI TEATIS EUROOPA PARLAMENDILE, NÕUKOGULE, EUROOPA MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEELE NING REGIOONIDE KOMITEELE
ELi loodusvarade vastupanuvõimet toetava ja kestliku kasutuse tagamine

Brüssel, 7. juuli 2023
(OR. en)

11664/23

ENV 832
CLIMA 350
AGRI 385
FORETS 82
RECH 347
ENER 438
IND 378
COMPET 745
CHIMIE 70

SAN 451
ECOFIN 761
CONSOM 274
AGRILEG 128
SEMENCES 30
PHYTOSAN 42
PESTICIDE 37
FOOD 58

SAATEMÄRKUSED

Saatja:	Euroopa Komisjoni peasekretär, allkirjastanud Martine DEPREZ, direktor
Kättesaamise kuupäev:	6. juuli 2023
Saaja:	Thérèse BLANCHET, Euroopa Liidu Nõukogu peasekretär
Komisjoni dok nr:	COM(2023) 410 final
Teema:	KOMISJONI TEATIS EUROOPA PARLAMENDILE, NÕUKOGULE, EUROOPA MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEELE NING REGIOONIDE KOMITEELE ELi loodusvarade vastupanuvõimet toetava ja kestliku kasutuse tagamine

Käesolevaga edastatakse delegatsioonidele dokument COM(2023) 410 final.

Lisatud: COM(2023) 410 final

Brüssel, 5.7.2023
COM(2023) 410 final

**KOMISJONI TEATIS EUROOPA PARLAMENDILE, NÕUKOGULE, EUROOPA
MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEELE NING REGIOONIDE KOMITEELE**

ELi loodusvarade vastupanuvõimet toetava ja kestliku kasutuse tagamine

1. Sissejuhatus

Euroopa roheline kokkulepe on meie inimeste ja planeedi tervise jaoks hädavajalik. Kokkulepe on alates selle esitamisest 2019. aasta detsembris käivitanud Euroopa ühiskonna ja majanduse põhjaliku ja tervikliku ümberkujundamise. Paketi „**Eesmärk 55**“ juba kokku lepitud ja lõpule viidud algatused ning **ringmajanduse** ja **nullsaaste** ettepanekute puhul tehtud edusammud sillutavad teed Euroopa Liidu 2030. ja 2050. aasta kliimaeesmärkide saavutamisele.

Need algatused ja nende eesmärgid tuginevad lahendustele, mida pakub loodus kui meie parim liitlane kliimamuutuste vastases võitluses, kuid samuti uutele tehnoloogialahendustele ja innovatsioonile. Et täita Euroopa Liidu rahvusvahelisi kohustusi, mis tulenevad nii Pariisi kokkuleppest kui ka Kunmingi-Montreali üleilmsest elurikkuse raamistikust, ja võtta arvesse kestliku arengu tegevuskava aastani 2030, ning selleks, et tagada üleminek kestlikule majandusele, saavutada kliimanetraalsus ja kohaneda kliimamuutustega, eelkõige suurendada süsinikdioksiidi sidumist looduslikes sidujates, ja rakendada ELi kliimamäärust, peame kiiresti taastama looduslike ökosüsteemide vastupanuvõime kogu ELis ja seda tugevdama. Peame suurendama ökosüsteemide võimet toetada meid kliimamuutustega kohanemisel, parandada veevarude säilitamist ning kasvatada nende süsteemide tootlikkust, et tagada püsiv toidu ja materjalidega kindlustatus.

Kuna põudade, metsa- ja maastikupõlengute, veenappuse ja üleujutusriskide esinemise sagedus kasvab kiiresti ning need nähtused mõjutavad drastiliselt juba kolme neljandikku Euroopa riikidest,¹ on vaja suuremat edasiminekut seoses rohelise kokkuleppe teise sambaga: **tagada ELi loodusvarade säästev kasutamine**. Sellega muudetakse ka Euroopa toidutootmine ja põllumajandus vastupanuvõimelisemaks.

Loodusvarade jätkusuutmatu kasutamine on üks peamisi kliimakriisi ja elurikkuse kriisi põhjustajaid, mis omakorda läheb ainuüksi ELis juba maksma tuhandeid inimesi ja miljardeid eurosid². Heas seisundis ökosüsteemid on üliolulised selleks, et kindlustada meile endile ja järgmistele põlvkondadele elamisväärtus ja kestlik tulevik ning muuta EL vastupanuvõimelisemaks katastroofide suhtes. Mulla degradeerumine ja pinnasereostus ning ökosüsteemide nõrgenenud vastupanuvõime nõuavad lõivu paljudelt sektoritelt, eelkõige põllumajanduselt, kalanduselt ja nendega seotud väärtusahelatelt. Halvenenud keskkonnast, reostusest, põudadest, kuumalainetest, üleujutustest ja uutest kahjuritest tuleneval saagikuse vähenemisel on omakorda kõrge hind põllumajandustootjatele, kaluritele ja seega ka tarbijatele toiduhindade tõusu näol.

Käesoleva paketiga jätkab EL oma rahvusvaheliste kohustuste täitmist ja loob tingimused muldade hea seisundi saavutamiseks Euroopas – selles esitatakse **mulla seiret ja**

¹ Teadusuuringute Ühiskeskus – Euroopa põuavaatluskeskus.

² Aastatel 1980–2021 ulatus ilmastiku ja kliimaga seotud kahju hinnanguliselt 560 miljardi euronit (2021. aasta väärtuses). On murettekitav, et viimase kümne aasta jooksul on ilmastiku ja kliimaga seotud kahjud pidevalt suurenenud. Üksainus sündmus, nagu 2021. aasta üleujutus Saksamaal ja Belgias, võib põhjustada peaaegu 50 miljardi euro ulatuses kahju.

vastupanuvõimet käsitlev ettepanek, mis võimaldab jälgida mulla seisundit ja pakub mitmesuguseid toetusmeetmeid mulla seisundi järkjärguliseks parandamiseks. Koosõlas strateegiaga „Talust taldrikule“ pakutakse pakettis välja ka **taimset paljundusmaterjali ja metsapaljundusmaterjali** käsitlev uus õigusraamistik, millega edendatakse innovatsiooni ja kestlikke tavasid ning võimendatakse **uue genoomitehnoloogia** arengut, et aretada vastupanuvõimelisi taimi ning veelgi vähendada keemiliste pestitsiidide kasutamist ja nendega seotud riske. Loodusvarade tõhusamale kasutamisele ja kasvuhoonegaaside heite edasisele vähendamisele aitavad samuti kaasa **toiduraiskamise ja tekstiilijäätmete** vältimise ja vähendamise meetmed, nagu on sätestatud ka ringmajanduse tegevuskavas.

Käesolev pakett täiendab **varasemaid** juba vastu võetud **roheline kokkuleppe ettepanekuid**, nagu kliimamäärus ja läbivaadatud **LULUCFi määrus**, ning veel kaasotsustamismenetluses olevaid ettepanekuid, nagu **looduse taastamise määrus**, mis on roheline kokkuleppe loodusvarade samba juhtalgatus ja väga oluline selleks, et täita kokkulepitud rahvusvahelisi elurikkuse eesmärgesid. Pakett on tihedalt seotud ka ettepanekutega **süsinikdioksiidi sidumise sertifitseerimise ning pestitsiidide säästva kasutamise** kohta, samuti **nullsaastet** käsitlevate ettepanekutega. Kõik need ettepanekud koos **võimaldavad ELil juhtida ja kiirendada üleminekut kestlikule majandusele ja ühiskonnale**.

Üheskoos toovad need meetmed pikaajalist majanduslikku, sotsiaalset, tervise- ja keskkonnakasutusse kõigile. Neist meetmetest saavad **vastupanuvõimelisemate loodusvarade** näol kasu eelkõige need, kelle elatis on otseselt seotud maa ja loodusega. See aitab kaasa maapiirkondade õitsengule, **toiduga kindlustatusele**, vastupanuvõimelisele ja **hästi edenevale biomajandusele** ning kaitseb kliimamuutuste ja elurikkuse vähenemise tagajärgede eest. Mulla vastupanuvõime suurendamise ja mulla seisundi parandamise kaudu võivad need ettepanekud pakkuda **täiendavaid sissetulekuvõimalusi põllumajandustootjatele ja maa majandajatele**, kellele saab pakkuda hüvitisi süsinikku siduva põllumajanduse eest ning toetusi ökosüsteemiteenuste võimaldamiseks või heas seisundis muldade ja neil muldadel toodetud toidu väärtuse suurendamiseks.

2. Loodusvarade kasutamine ja mulla seisundi parandamine

Tõsiasi on see, et ELi muldade seisund on äärmiselt murettekitav. 60–70 % ELi muldadest on halvas seisundis³. Lisaks uhutakse erosiooni tõttu igal aastal minema miljard tonni mulda, mis tähendab, et allesjäänud viljakas ülemine kiht väheneb pidevalt. Ka maa hõivamine ja mulla katmine toovad kaasa kõige viljakamate muldade pöördumatu kadumise. Mulla degradeerumisega seotud kogukulud on hinnanguliselt üle 50 miljardi euro aastas. Ilma asjakohaste meetmeteta need kulud vaid suurenevad.

Mulla seisundit ja vastupanuvõimet Euroopas on veelgi halvendanud põuad, üleujutused, kahjuripuhangud, metsa- ja maastikupõlengud ning muud kliimast tingitud äärmuslikud ilmastikunähtused (sealhulgas tormid). Need on viimastel aastatel muutunud sagedasemaks.

³ „Drivers of Food Security“ (Toiduga kindlustatuse tegurid), komisjoni talituste töödokument, SWD (2023) 4.

Tugeva põua mõju on ELis üha ulatuslikum, mis viitab ökosüsteemi seisundi halvenemisele. Alates 2000. aastast on põudade mõju olnud pikaajalisest keskmisest suurem kaheksal aastal, millest viis olid viimasel kümnendil⁴. Praegu elab kümnendik Euroopa linnaelanikkonnast piirkondades, kus võib esineda üleujutusrisk⁵.

Kahel viimasel metsa- ja maastikupõlengute hooajal (2021 ja 2022) on olnud näha murettekitavat suundumust, et metsa- ja maastikupõlengute arv on olnud eeldatust suurem ning põlenud maa-alad ulatuslikumad. Ka algab metsa- ja maastikupõlengute iga-aastane hooaeg varem ja lõpeb hiljem. Seetõttu on viimastel aastatel olnud rohkem liikmesriike, kes paluvad põlengute kustutamiseks abi teistelt liikmesriikidelt liidu elanikkonnakaitse mehhanismi kaudu, kuna nad on hinnanud oma reageerimisressursse ebapiisavaks.

Sellele vaatamata ei ole põlengutele, üleujutustele, mullaerosioonile ja põudadele reageerimise suutlikkust piisavalt suurendatud. Mulla seisundi parandamine on oluline viis, kuidas tugevdada katastroofide ennetamist ja ohjamist.

Põudade ja veenappuse ohjamiseks on vaja uuenduslikke lähenemisviise, milles on ühendatud tavapärasemad vee ja põuaga seotud riskijuhtimismeetmed ning keskendumine ökosüsteemi vastupanuvõime suurendamisele. Heas seisundis muld hoiab endas vett kuni 25 % ulatuses oma massist ning aitab seega ennetada katastroofiohtu ja toimib pikaajalise veehoidlana põhjaveekogumite täitmiseks. Vastupanuvõimeliste muldade, märgalade ja metsade looduslik võime vett talletada on suurem, kui oleks võimalik saavutada kulukate uute kunstlike veehoidlate abil⁶. Parem veesäilitusvõime võib leevendada üleujutusi ja põudasid ning muuta keskkonna vastupidavamaks maalihetele ja mullaerosioonile. Kokkuvõttes on näiteks üleujutuste ennetamise looduspõhiste lahenduste tulude ja kulude suhe väga hea⁷. Heas seisundis muld, kus vesi imbub hästi pinnasesse, võimaldab ka kasvada metsa- ja maastikupõlenguid ennetaval ja nende suhtes vastupanuvõimelisel taimkattel.

Lisaks sellele, et heas seisundis muld aitab valmistuda kliimamuutuste kasvavaks mõjuks, on see ka meie endi tervise ja paljude ökosüsteemide hea seisundi eeltingimus. Selline muld on aluseks põllumajanduslikule toidutootmisele ja kestlikule biomajandusele. Kuna 95 % meie toidust toodetakse otse või kaudselt muldadel, mõjutab mulla degradeerumine otseselt toiduga kindlustatust. Mullast saadakse ka olulist toorainet, mis on hädavajalik rohe- ja digipöördeks. Heas seisundis ökosüsteemide pakutavad loodusvarad ja teenused, sealhulgas toidutootmine, on meie majanduse ja ühiskonna elujõulisuse jaoks üliolulised. Kuna degradeerunud muld ja reostunud pinnas suudavad palju halvemini süsinikku säilitada ja toitained taimedele looduslikult kättesaadavaks teha, muudaks Euroopa muldade edasine degradeerumine keerulisemaks ka Euroopa kliimaeesmärkide saavutamise ja liikmesriikide õiguslike kohustuste täitmise maakasutuse, maakasutuse muutuse ja metsanduse valdkonnas. Samal ajal vähendab degradeerunud muld ärilist huvi süsinikku siduva põllumajanduse vastu, heas

⁴ <https://www.eea.europa.eu/ims/drought-impact-on-ecosystems-in-europe>

⁶ „What the future has in Store: A new Paradigm for Water Storage“, Maailmapank, 2023.

⁷ „Economics for Prevention and Preparedness: Investment in Disaster Risk management in Europe makes Economic Sense“, Maailmapanga aruanne, 2021, kokkuvõttev aruanne, lk 14.

seisundis muld aga kindlustab põllumajandustootjatele toidutootmisest, süsinikku siduvast põllumajandusest ja põllumajandusettevõtte varadest saadava sissetuleku.

Just seepärast on nii oluline, et liikmesriikide ametiasutused, põllumajandustootjad ja muud maaomanikud töotaksid välja ja võtaksid kasutusele mulla majandamise ja taastamise meetmed õiges kohas. Selleks kehtestatakse **mulda käsitleva ettepanekuga tugev ja sidus mullaseire raamistik kõigi muldade jaoks** kogu ELis, et jätkuvalt parandada mulla seisundit liidus ning seeläbi saavutada 2050. aastaks mulla hea seisund. Ettepanek tugineb ühise põllumajanduspoliitika raames juba toetatavatele tavadele ning sellega ei kehtestata põllumajandustootjatele uusi kohustusi. Seireraamistik koondab ühte kohta mitu mullaandmete allikat, ühendades maakasutuse raamuringu⁸ (LUCAS) mullaproovide andmed Copernicuse satelliitandmetega, ELi missiooni „Euroopa mullakokkulepe“⁹ raames loodud andmetega ning riiklike ja erasektori andmetega.

See aitab liikmesriikidel jälgida kohustuste täitmist LULUCFi ning riiklike energia- ja kliimakavade, ühise põllumajanduspoliitika ja kavandatava looduse taastamise määrase raames. Seireraamistik aitab koostada korrapärast nullsaaste seire- ja väljavaatearuannet¹⁰ ning teha elurikkuse seiret, mille puhul mulda käsitlevaid andmeid ei ole seni esitatud samal tasemel kui õhu- ja veeandmeid. Samal ajal aitab täpne arusaam mulla olukorrast ELis liikmesriikide ametiasutustel, põllumajandustootjatel ja teistel maaomanikel töötada välja ja võtta kasutusele asjakohased mulla majandamise ja taastamise meetmed.

Mullaandmeid on kavas kasutada ka innovatsiooni ning tehnoloogiliste ja organisatsiooniliste lahenduste väljatöötamisel ja kasutuselevõtmisel põllumajandustavades, sealhulgas põllukultuuride mitmekesistamisel, täppispõllumajanduses, taimearetuses ja digitaalsete mullaharimisvahendite puhul või andurisüsteemidest ja kohapealsetest mõõtesüsteemidest lähtuvate tehisintellektilahenduste kasutamisel. See võimaldab põllumajandustootjatel rakendada kõige sobivamat töötlemismeetodit ning aitab neil säilitada ja suurendada mullaviljakust ja saagikust ning samas minimeerida vee ja toitainete tarbimist. Lisaks võimaldavad mullaandmed paremini analüüsida põudade, veesäilitamise ja erosiooni suundumusi ning aitavad seega ennetada ja ohjata katastroofe.

Ettepanekus sätestatakse ka Euroopas **majandatavate muldade kestliku majandamise põhimõtted**, mida järgitakse ka põllumajanduses kasutatavate muldade puhul. See aitab liikmesriikidel töötada välja ja määrata kindlaks taastavad tavad koostöös põllumajandustootjate ja teiste maa majandajatega.

Juurdepäas mullaandmetele on oluline ka selleks, et metsamajandajad saaksid säilitada ja suurendada oma metsade ökoloogilist ja sotsiaal-majanduslikku väärtust. Metsad ja muud metsamaad katavad ligi poole ELi maismaast ning on väga olulised tugeva metsapõhise biomajanduse toetamisel, kliimamuutuste leevendamisel ja nendega kohanemisel ning

⁸ Ülevaade – Maakatte/maakasutuse statistika – Eurostat (europa.eu).

⁹ Mulla seisund ja toit (europa.eu).

¹⁰ Nullsaaste eesmärgid (europa.eu).

elurikkuse säilitamisel ja taastamisel. Metsamaal on ELi süsinikusidumisel põhiroll. Metsade ja nende mitmesuguste funktsioonide tähtsus tulevikus üha kasvab, sealhulgas biomajanduse tooraine pakkujana; juba praegu on ELis laiendatud metsapõhiste väärtusahelatega seotud 4,5 miljonit töökohta. Kliimamuutuste tõttu on puude tervis viimastel aastatel siiski märkimisväärselt halvenenud ja metsapindala on paljudes ELi liikmesriikides ajutiselt vähenenud. Metsapõlengute majanduslik mõju ulatub ligikaudu 1,5 miljardi euronii aastast ning samal ajal prognoositakse, et temperatuuri tõus vähendab sajandi lõpuks metsamaa väärtust liigilise koosseisu muutuste tõttu mitmesaja miljardi euro võrra.

Selleks, et saaks kasutusele võtta, ulatuslikult arendada ja edukalt rakendada uusi kestlikke ärimudeleid, näiteks süsinikdioksiidi sidumise sertifitseerimisel põhinevat süsinikku siduvat põllumajandust ja ökosüsteemiteenuste eest maksmist, on vaja kvaliteetseid andmeid, eelkõige muldade kohta. Heas seisundis mulla vabatahtlik sertifitseerimine suurendab eeldatavasti süsinikdioksiidi sidumise sertifikaadi väärtust ning tagab, et mulla kestlikku majandamist ja sellega seotud toidukaupu tunnustatakse ühiskonnas ja turul rohkem.

Viljakast mullast saadav kasu ja viljaka mulla saavutamiseks võetavate meetmete tunnustamine aitavad suurendada ka erasektori poolset rahastamist, kuna toiduainetööstus ja muud ettevõtjad on juba hakanud võtma kasutusele programme, mille eesmärk on maksta ökosüsteemiteenuste eest ja toetada mulla seisundiga seotud kestlikke tavasid. Põllu- ja metsamajanduse tootmissüsteemide mitmekesistamine, millega kaasneb turustatavate toodete suurem valik, pakub ka võimalusi uute töökohtade loomiseks ELis. Süsinikku siduva põllumajanduse algatusi saab rahastada ühise põllumajanduspoliitika, muude ELi rahastamisvahendite, näiteks programmi LIFE ja programmi „Euroopa horisont“ kaudu, avaliku sektori vahenditest, nagu riigiabi, CO₂-turgudega seotud eraalgatuste kaudu või nende rahastamisvõimaluste kombineerimise kaudu.

Infokast nr 1. Parematest andmetest ja teadmistest saadav kasu

- Mulda käsitlev ettepanek võimaldab põllumajandustootjatel ja metsamajandajatel saada sõltumatut ja erapooletut nõu selle kohta, kuidas parandada mulla seisundit.
- Kõigil maa majandajatel on (vabatahtlikkuse alusel) juurdepääs mulla seisundi sertifitseerimisele. See mõjutab maa väärtust. Võib eeldada, et heas seisundis muldadel on suurem väärtus, kuna on tõendatud, et need on kliimamuutuste ja muutlike ilmastikutingimuste suhtes vastupanuvõimelisemad. See on väga oluline nii põllumajandusmaa turu kui ka noorte ja uute põllumajandustootjate jaoks. Heas seisundis muld toodab tervislikku toitu, säilitab rohkem süsinikku, reguleerib vee- ja toitainevoo ning toetab elurikkust. Seda saab kajastada ka turul, näiteks kestlikkumärgiste või CO₂ arvestusühikute abil süsiniku sidumise sertifitseerimise kontekstis.
- Mullaandmed võimaldavad põllumajandustootjatel võtta arvesse mullatingimuste mitmekesisust ja seega rakendada kõige sobivamat töötlemismeetodit – see suurendab viljakust ja saagikust ning muudab samas minimaalseks vee, pestitsiidide ja väetiste tarbimise.
- Maaomanike seas kasvab nõudlus pinnasereostuse andmete järele ja need andmed mõjutavad maa väärtust eelkõige juhtudel, kui on vaja maad tervendada (nt endistel tööstusaladel) enne, kui seda saab taaskasutada muudel eesmärkidel (nt elamumaana).

- Andmete juurdepääs võimaldab ka tehnoloogilist arengut ja innovatsiooni põllumajandusvaldkondades, mille näiteks on täppispõllumajandus, põllukultuuride majandamine ja mitmekesistamine, digitaalsed mullaharimisvahendid või andurisüsteemidest ja kohapealsetest mõõtesüsteemidest lähtuvate tehisintellektilahenduste kasutamine.
- Lisaks saaksid liikmesriigid ja EL kasutada mullaandmeid põudade ja üleujutuste suundumuste põhjalikumaks analüüsimiseks ning aidata sellega katastroofe paremini ohjata ja nende suhtes vastupanuvõimet suurendada.
- ELi missiooni „Euroopa mullakokkulepe“ raames katsetatakse ja võetakse ulatuslikumalt kasutusele lahendusi kestlikuks maa- ja mullaharimiseks põllumajanduses, metsanduses ja muus maakasutuses, et liikuda mulla seisundi paranemise suunas ning aidata edendada Euroopas ühtlustatud mullaseiret ja aruandlust. Kliimamuutustega kohanemise ELi missioonis, millega soovitakse saavutada 2030. aastaks eesmärk, et vähemalt 150 piirkonda või kohalikku üksust oleksid kliimamuutuste suhtes vastupanuvõimelised, on üheks peamiseks käsitletavaks süsteemiks ka toidusüsteem.
- Euroopa elurikkuse partnerlus, planeedi veega kindlustatuse Euroopa partnerlus, kestlike toidusüsteemide partnerlus ja agroökoloogiapartnerlus on kooskõlastatud teadus- ja innovatsioonialgatused, mis pakuvad konkreetseid lahendusi sidusrühmadele, kes peavad võtma meetmeid toidu, vee ja elurikkuse valdkonnas.

3. Vastupanuvõimeliste ja kestlike toidusüsteemide toetamine

Kliimamuutuste ja elurikkuse vähenemise topeltkriis on tähelepanu keskmesse tõstnud pikaajalise vastupanuvõime ning vajaduse minna üle kestlikule põllumajandus- ja toidusüsteemile. Teadusanalüüs näitab selgelt, et kliimamuutused ja elurikkuse vähenemine on üks suurimaid ohte toiduga kindlustatusele maailmas. Püsiva toiduga kindlustatuse tagamiseks peame kasutama kõiki olemasolevaid lahendusi.

Nagu on märgitud looduse taastamise määruse ettepanekus, on hädavajalik taastada agroökosüsteemide elurikkus ja seda suurendada, et tagada üleminek kestlikele toidusüsteemidele ja nende pikaajaline vastupanuvõime. Rohkem kui 75 % maailma toidukultuuridest ja peaaegu viie miljardi euro väärtuses ELi põllumajandustoodangut sõltuvad loomtolmeldamisest. Teadustõendid näitavad, et viimase 30 aasta jooksul on kadunud juba üle kolmveerandi lendavatest putukatest. Praegu on iga kolmanda mesilas- ja liblikaliigi arvukus ELis vähenemas. Elurikkad ja kestlikult majandatavad agroökosüsteemid on kliimamuutuste suhtes vastupanuvõimelisemad. Et agroökosüsteemid oleksid vastupanuvõimelised, peame kasutama kestlikku toidutootmissüsteemi. Selleks on vaja heas seisundis ökosüsteeme, mis toetavad mullaviljakust, toitainete ringlust, kliima ja veeringluse reguleerimist, tolmeldamist ning looduslikku kahjuritõrjet.

Heas seisundis elurikkus ja toimivad ökosüsteemid muudavad toidusüsteemid, elatusvahendid ja kogu ühiskonna vapustuste ja surve suhtes vastupanuvõimelisemaks. Elurikkust soodustavad ökosüsteemid ja elupaigad aitavad kaasa taimekasvatuse üldisele stabiilsusele. Kestlikum põllumajandustootmine, mis sõltub vähem väetistest ja kemikaalidest/pestitsiididest, muudab sektori välistest sisenditest vähem sõltuvaks ja üldiselt

vastupanuvõimelisemaks, sealhulgas kliimamuutuste vältimatu mõju suhtes. See kehtib ka metsanduse, kalanduse ja muude loodusest sõltuvate sektorite kohta. Taastatud ja elurikkamad ökosüsteemid on vastupanuvõimelisemad väliste ohtude ning kliimamuutuste ja loodusõnnetuste mõju suhtes.

ÜPP raames toetatakse ökokavade, põllumajanduse keskkonna- ja kliimameetmete ning keskkonnahoidlike investeeringute abil (2023.–2027. aastal 97,6 miljardit eurot) selliste kestlike tavade kasutuselevõttu nagu agroökoloogia ja mahepõllumajandus. Lisaks nähakse ÜPPga ette kohustused ja toetus, et põllumajandustootjatele tehtaks kättesaadavaks nõustamisteenused, mis on olulised põllumajandussüsteemides suuremate muudatuste tegemisel või uuenduslike või keerukate tavade juurutamisel. Samal ajal pakuvad toidutarneahelas ja sellest väljaspool tegutsevad ettevõtted kiiresti täienevat valikut erarahastusvõimalusi taastava põllumajanduse jaoks.

Suuremale kestlikkusele üleminekuks vajavad põllumajandustootjad juurdepääsu tipptasemel innovatsioonile. Uued tehnoloogialahendused võivad aidata muuta nii põllumajandus- kui ka metsamaa vastupanuvõimelisemaks ning pakkuda vahendeid, millega kaitsta saaki kliimamuutuste, elurikkuse vähenemise ja keskkonnaseisundi halvenemise mõju eest. Sellest tulenevalt on ELi ja kogu maailma aretajate ja põllumajandustootjate seas suur nõudlus paremini kohandatud sortide järele, mille puhul kasutatakse parimal viisil ära kõiki aretusmeetodeid, sealhulgas uut genoomitehnoloogiat.

Uus genoomitehnoloogia on viimasel kahel aastakümnel kiiresti arenenud. Nende uuenduslike meetodite abil saab põllukultuure parandada. Selle näiteks on taimed, millel on suurem taluvus või vastupanuvõime taimehaiguste ja kahjurite suhtes või kliimamuutuste mõjude suhtes, sealhulgas äärmuslike temperatuuride ja põudade suhtes, ning tõhusama toitainete ja veekasutuse ja suurema saagikusega taimed. Enamikul juhtudel tähendab nende uute meetodite rakendamine sordiaretuses seda, et taimi on võimalik aretada kiiremini (näiteks kui uue genoomitehnoloogia abil aretatud taime turule jõudmine võib võtta paar aastat, võib sama, tavapäraste aretusmeetoditega aretatud taime puhul selleks kuluda 10–15 aastat) ja odavamalt, ning eelkõige tähendab see, et muudatused on sihipärasemad ja täpsemad kui tavapäraste aretusmeetodite või väljakujunenud genoomitehnoloogia kasutamisel. Tänapäevased eeskirjad võivad muuta ELi põllumajanduse konkurentsivõimelisemaks, vallandada ELi teadusuuringute potentsiaali ja pakkuda tarbijatele laiemat toiduvalikut ning samas suurendada üleilmset toiduga kindlustatust. Uuel genoomitehnoloogial põhinevad taimed võivad aidata vähendada ka pestitsiidide kasutamist ja nendega seotud riske, mis on taimekaitsevahendite säästvat kasutamist käsitleva määruse ettepaneku¹¹ eesmärk.

Uut genoomitehnoloogiat käsitlevas ettepanekus on ühendatud inimeste ja loomade tervise ning keskkonna kõrgetasemeline kaitse sellega, et toetatakse vastupanuvõimelist ja kestlikku toidusüsteemi uuenduslike taimsete saaduste abil. Komisjoni ettepanekus nähakse ette uuel

¹¹ Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, milles käsitletakse taimekaitsevahendite säästvat kasutamist ja millega muudetakse määrust (EL) 2012/18, COM (2022)305 final, 2022/0196 (COD).

genoomitehnoloogial põhinevate taimede ja toodete turustamise nõuded, milles võetakse tarbetu koormuse vältimiseks arvesse, et mõnel juhul saadakse uue genoomitehnoloogia abil taimi ja tooteid, mis on võrreldavad tavapärase aretuse teel saadutega, ning teistel juhtudel sisaldavad need keerukamaid muudatusi. Samuti esitatakse ettepanekus selged eeskirjad, millega tagada uue genoomitehnoloogia abil saadud taimede ja toodete puhul läbipaistvus, sealhulgas seemnete märgistamise abil. See annab põllumajandustootjatele võimaluse teha selgeid ja teadlikke valikuid. Samal ajal täiendab ettepanek muid kestliku põllumajanduse meetodeid, näiteks mahepõllumajandust, mille puhul uut genoomitehnoloogiat ei kasutata.

Kavandatud tugiraamistikuga toetatakse Euroopa teadusuuringute ning sordiaretuse ja põllumajanduse eri sektorite konkurentsivõimet. Euroopa seemnesektor on maailma seemneturu suurim eksportija¹² (20 % maailmaturust, hinnanguline väärtus 7–10 miljardit eurot, ligikaudu 7 000 VKEd, kelle pikaajaline innovatsioonisuutlikkus, konkurentsivõime ja toodang ELis on ELi toiduga kindlustatuse jaoks otsustava tähtsusega) ning suutlikkus kasutada uuenduslikku tehnoloogiat on eeltingimus ELi konkurentsivõime säilitamiseks ja jätkuva panuse andmiseks üleilmsesse toiduga kindlustatusesse. Innovatsioon viib ELi juhtpositsioonile tehnoloogilises arengus ning neist uutest tehnoloogialahendustest saadava üleilmse majandusliku, sotsiaalse ja keskkonnakasu toomisel. Ettepanekuga kehtestatakse kiire protsess ettevõtjatele, kes peavad kas tõendama, et uuel genoomitehnoloogial põhinevad taimed on samaväärsed tavapäraselt aretatud taimedega, või läbima proportsionaalse riskipõhise keskkonna- ja ohutushindamise, ning seega aitab ettepanek põllumajandustootjate ja tarbijate huvides muuta sellistelt ettevõtjatelt saadud taimed ja tooted, sealhulgas toidu ja sööda kiiremini kättesaadavaks.

Infokast nr 2. Uus genoomitehnoloogia – ohutu ja kestlik toit

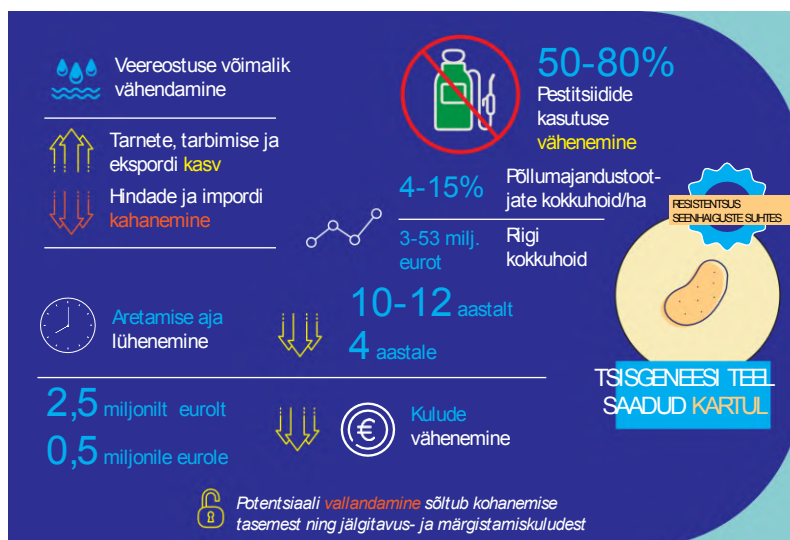
Haiguskindlad kartulid¹³

Seenhaigustele resistentseid kartulisorte on raske aretada, sest seenhaigused on raskekujulised ja võivad resistentsuse ületada. Resistentsete sortide väheste kättesaadavuse tõttu kuuluvad kartulid nende põllukultuuride hulka, mille puhul kasutatakse kõige rohkem pestitsiidide. Uus genoomitehnoloogia võib aretusprotsessi toetada ja kiirendada, et muuta seenhaigustele resistentsed sordid kiiremini kättesaadavaks.

Nende haiguste suhtes kestvalt vastupidavad sordid võivad vähendada fungitsiidide kasutamist, ilma et see mõjutaks saagikust. Kartulite puhul on võimalik vähendada fungitsiidide kasutamist 50–80 %, mis tähendab nii põllumajandustootjate kulude kokkuhoidu kui ka olulist kasu keskkonnale. Näiteks kartuli-lehemädanikule resistentseid kartulid võimaldavad hinnanguliselt kokku hoida 4–15 % kulusid hektari kohta.

¹² Ragonnaud, G., 2013, „The EU seed and Plant Reproductive Material Market in Perspective: A Focus on Companies and Market Shares“, poliitikaosakond B: struktuuri- ja ühtekuuluvuspoliitika, Euroopa Parlamendi põllumajanduse ja maaelu arengu komisjon.

¹³ Schneider, K., Barreiro-Hurle, J., Kessel, G. jt, 2023, Economic and environmental impacts of disease resistant crops developed with cisgenesis. EUR 31355, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, Luxembourg. <https://doi.org/10.2760/715646>

On oluline, et õigusraamistik oleks tasakaalustatud ja kaalutletud ning tagaks põllumajandustootjatele ja aretajatele juurdepääsu patenteeritud meetoditele ja materjalile, et edendada taskukohase hinnaga seemnete mitmekesisust ning kaitsta patentimata tavapäraste ja mahedate põllukultuuride aretamist ja kasvatamist, toetades samal ajal jõuliselt sordiaretuse innovatsiooni seeläbi, et säilitatakse investeerimisstiimulid, näiteks patendid. Komisjon hindab osana laiemast turuanalüüsist mõju, mida taimede patentimine ning sellega seotud litsentsimis- ja läbipaistvustavad võivad avaldada sordiaretuse innovatsioonile, aretajate juurdepääsule geneetilisele materjalile ja geneetilistele meetoditele, seemnete kättesaadavusele põllumajandustootjate jaoks ning ELi biotehnoloogiatootmise üldisele konkurentsivõimele. Komisjon esitab oma järelduste kohta aruande 2026. aastaks. Aruandes tuuakse välja sektori võimalikud probleemid ja see võetakse aluseks võimalike järelmeetmete üle otsustamisel.

Koos tänase paketiga käsitleb komisjon ka nõukogu palvet esitada uuring, mis täiendab **taimekaitsevahendite säästvat kasutamist** käsitleva määruse ettepaneku mõjuhinnangut. Lisaandmed näitavad, et ettepanek aitab tagada ELi pikaajalise toidu ja söödaga kindlustatuse. Komisjoni 2022. aasta mitteametliku dokumendi kohaselt võib piirangute ulatuse vähendamine tundlikes piirkondades aidata kaitsta inimeste tervist ja keskkonda, kuid avaldab samal ajal vaid piiratud mõju põllumajandusele. Lisaandmed pakuvad kaasseadusandjatele ka võimalusi kaaluda, kuidas veelgi vähendada halduskoormust, eelkõige väga väikeste põllumajandusettevõtete jaoks, ning näitavad, kui oluline on keemiliste pestitsiidide piisavate alternatiivide kättesaadavus. Seepärast esitab komisjon võimalikud variandid, mida kaasseadusandjad võiksid kaaluda, eelkõige selle kohta, et kehtestada liikmesriikidele lühemad tähtajad uute loodusliku kahjuritõrje toimeainete esialgsete hindamisaruannete esitamiseks, mis võimaldab loodusliku kahjuritõrje toodete puhul anda liikmesriikide tasandil ajutisi lube ja loodusliku kahjuritõrje toimeainetele ELi tasandil tähtajatu heakskiidu. See tähendaks, et praegust pikka heakskiitmismenetlust lühendatakse oluliselt ja uusi bioloogilisi

alternatiive saaks kasutusele võtta peaaegu kohe, kui liikmesriigid on esimese hindamise lõpule viinud.

Taimse paljundusmaterjali tootmist ja turustamist käsitleva kavandatava määrusega konsolideeritakse, ajakohastatakse ja lihtsustatakse kehtivat õigusraamistikku, mis hõlmab kõiki seemnesektoreid, ning sellega asendatakse kümme olemasolevat direktiivi. Ettepanek annab põllumajandustootjatele juurdepääsu mitmekesistele kvaliteetsetele seemnetele ja muule taimsele paljundusmaterjalile, mis tagab vastupanuvõimeliste taimesortide abil stabiilse saagikuse, vastupanuvõime ja muud omadused; see saavutatakse kõigi reguleeritud põllukultuurirühmade puhul sordikatsetes (nt haigusresistentsus) kohaldatavate rangemate kestlikkusnõuetega. Sellistest sortidest saadavad seemned on kliimamuutustest tingitud survega paremini kohanenud ja aitavad tagada toiduga kindlustatust. Ettepanek aitab saavutada seda, et 25 % põllumajandusmaast oleks mahepõllumajanduse all, sest hõlbustab mahesortide registreerimist mahepõllumajanduse põhimõtetega kohandatud eeskirjade abil. Ettepanek aitab säilitada ja suurendada põllukultuuride geneetilist mitmekesisust, kuna sellega kehtestatakse leebemad eeskirjad säilitussortide kohta, seemnete säilitamise võrgustike kohta ja seemneliikide vahetamise kohta põllumajandustootjate vahel ning toetatakse seemnesegude arendamist. Samuti muudab ettepanek registreerimis-/sertifitseerimissüsteemid tulemuslikumaks ja tõhusamaks, sest pakub ettevõtjatele suuremat paindlikkust ning võimaldab kasutada biomolekulaarseid meetodeid ja tegevust digitaliseerida.

Metsapaljundusmaterjali tootmist ja turustamist käsitleva määruse ettepanek aitab tagada, et õige puu istutatakse õigesse kohta, et metsade seisund oleks hea nii praegustes kui ka tulevikus prognoositavates kliimatingimustes. Seemnepuude kestlikkuse näitajate hindamine võimaldab kiirendada metsade kohanemist kliimamuutustega ja seega tagada nende jätkuva tootlikkuse tulevikus. Ohustatud metsade geneetiliste ressursside säilitamist hõlbustavate eeskirjadega suurendatakse puude geneetilist mitmekesisust. Riiklikud hädaolukorrad aitavad tagada metsapaljundusmaterjali piisava varu, et taasmetsastada piirkondi, mida mõjutavad äärmuslikud ilmastikunähtused, põlengud, kahjuripuhangud ja muud kataastroofid. Määrus võimaldab paindlikkust, et rakendada eri liiki metsades ja metsa ökosüsteemides spetsiaalseid lähenemisviise ja meetmeid, ning aitab luua vastupanuvõimelisi metsi, säilitada elurikkust ja taastada metsa ökosüsteeme. Samuti toetab see metsade geneetiliste ressursside säilitamist ja kestlikku kasutamist.

4. Põllumajandustoodete tõhusa kasutamise tagamine toidu- ja tekstiilijäätmete vähendamise kaudu

Toidu raiskamine on üks suuremaid ebatõhususe allikaid ja seab tarbetu koormuse piiratud loodusvaradele, näiteks maa- ja veekasutusele. ELis raisatakse igal aastal peaaegu 59 miljonit tonni toitu (131 kg elaniku kohta), mille hinnanguline turuväärtus on 132 miljardit eurot¹⁴. Üle poole (53 %) toidujäätmetest tekitavad kodumajapidamised, millele järgneb töötlemis- ja tootmissektor (20 %). Samuti on toidu raiskamine sellises ulatuses lihtsalt vastuvõetamatu

¹⁴ [Toidu raiskamine ja selle ennetamine – hinnangud – „Statistics Explained“ \(europa.eu\)](#)

ajal, mil maailmas on järjest rohkem nälga ja 32,6 miljonit ELi kodanikku ei saa endale ülepäeviti korralikku toitu lubada.

Toiduraiskamise vastu võitlemine toob kolmetist kasu: sellega säästetakse inimtarbimiseks mõeldud toitu ja aidatakse seeläbi kaasa toiduga kindlustatusele, see aitab ettevõtetel ja tarbijatel säästa raha ning vähendab toidutootmise ja -tarbimise keskkonnamõju.

Vaatamata kasvavale teadlikkusele toidu raiskamise negatiivsetest tagajärgedest ei ole sellise raiskamise vähendamiseks veel kõiki võimalusi täielikult ära kasutatud. ELi liikmesriikide kavandatud toidujäätmete vähendamise eesmärgid toetavad nende poolt ÜRO kestliku arengu eesmärkide raames võetud kohustust vähendada 2030. aastaks toidujäätmeid jaemüügi ja tarbijate tasandil poole võrra. Need eesmärgid hoogustavad jõupingutusi muuta toidusüsteem üha kestlikumaks. Selleks et tagada ühine ja jagatud vastutus kogu ELis, seatakse **toidujäätmete vähendamise ettepanekus** kõigile liikmesriikidele sama eesmärk, kuid jäetakse igaühele neist võimalus võtta kõige tulemuslikumaid meetmeid, mis on kohandatud konkreetse riigi olukorraga; seda toetavad parimate tavade ja saavutatud tulemuste jagamise algatused, näiteks ELi toidukao ja toidujäätmete platvorm. Lisaks seadusandlikule ettepanekule avaldab komisjon täna kogumi lahendusi, et aidata kõigil osalejatel vältida toidu raiskamist tarbijate tasandil¹⁵. Kogumis on võetud arvesse soovitusi, mis anti hiljuti kokku kutsutud kodanike paneelaruteludel, mis korraldati selleks, et toetada tarbijate käitumise muutumist¹⁶. Toidujäätmete vähendamise eesmärgid peaksid tooma märkimisväärset keskkonnakasut ja tarbijatele rahalist kokkuhoidu (ligikaudu 400 eurot majapidamise kohta aastas).

Selleks et tegeleda toidujäätmete tekke tulipunktidega ELis ja kiirendada liikmesriikide edusamme üleilmsete eesmärkide saavutamisel, on konkreetsed toidujäätmete vähendamise eesmärgid kogu toiduahela lõikes eraldi välja toodud ja need põhinevad uusimatel teaduslikel tõenditel. Pidev andmekogumine võimaldab edusamme jälgida ja läbi vaadata ning teha vajalikke kohandusi, võttes arvesse liikmesriikide edusamme aja jooksul. Sellega toetatakse ELi jõulist panust kestliku arengu 12. eesmärgi 3. sihi saavutamisse 2030. aastaks ja saadakse teavet selleks, et seada täiendavaid eesmärke 2030. aasta järgseks ajaks.

Piiratud loodusvaradele seavad tarbetu koormuse ka tekstiilijäätmed. Tarbijad ei kogu liigiti ligikaudu 78 % tekstiilijäätmetest ja need satuvad kodumajapidamiste segajäätmete hulka, mis lähevad põletamisele või prügilasse. Selline mitte-ressursitõhus jäätmekäitlus ei ole kooskõlas ringmajanduse eesmärkidega ning põhjustab ülemäärase kasvuhoonegaaside heite, veetarbimise, reostuse ja maakasutuse tõttu keskkonnakahju ELis ja kolmandates riikides, sealhulgas arenguriikides, ning haavatavate elanikkonnarühmade hulgas. Kavandatavad eeskirjad, mis käsitlevad laiendatud tootjavastutuse kehtestamist tekstiiltoodete puhul ja tekstiilijäätmete nõuetekohase käitlemise tagamist, on suunatud põhimõtte „saastaja maksab“ rakendamisele ning nendega edendatakse tekstiiltoodete ringmajandust ja hoogustatakse

¹⁵ [European Consumer Food Waste Forum | Knowledge for policy \(europa.eu\)](#)

¹⁶ [ECPI_Citizens Recommendations_EN_final.pdf \(europa.eu\)](#)

väärtust loovat tegevust, millel on suur potentsiaal luua kohalikke töökohti. Eeskirjadega suurendatakse kasutatud tekstiiltoodete turgu ning toetatakse paljusid selles valdkonnas tegutsevaid sotsiaalseid ettevõtteid ja soodustatakse innovatsiooni tekstiili ringlussevõtu valdkonnas. Kasutatud rõivaste kättesaadavamaks muutmine loob inimestele kulude kokkuhoiu võimalusi nii ELis kui ka mujal ja aitab samal ajal säästa ka loodusvarasid. Laiendatud tootjavastutust käsitlevad ühtlustatud eeskirjad hõlbustavad ka ühtse turu nõuetekohast toimimist ja aitavad liikmesriikidel sidusal viisil rakendada kohustust, mille kohaselt tuleb alates 2025. aastast tekstiiltooteid koguda eraldi; ühtlustatud eeskirjade eesmärk on tagada ettevõtjatele võrdsed tingimused.

5. Kokkuvõte

Kliimakriisi ja elurikkuse kriisi tagajärjed muutuvad üha nähtavamaks, ka Euroopa Liidus. Need mõjutavad juba praegu peaaegu kõiki inimesi ja kõiki majandussektoreid. Kuna need kaks kriisi on omavahel tihedalt seotud, on vaja võtta meetmeid mõlema suhtes – kliimamuutused ja elurikkuse vähenemine on ühe mündi kaks külge. Kuigi kliimaalaste õigusaktide osas on tehtud olulisi edusamme, on edasiminekut vaja ka ELi loodusvarade säästvat kasutamist käsitlevate komisjoni seadusandlike ettepanekute puhul, millest on üheaegselt kasu nii kliimamuutuste leevendamisel, nendega kohanemisel kui ka elurikkuse taastamisel.

Täna esitatud seadusandlikud ettepanekud on vajalikud selleks, et toetada ELi võetud kohustust saavutada kliimanetraalsus, sest Euroopa rohelise kokkuleppe kliimasammas ja loodusvarade sammas täiendavad teineteist. Samuti on need ettepanekud oluline alustala, et tagada Euroopa elanike pikaajaline toiduga kindlustatus. Tänapäeval käsitlev ettepanek aitab näiteks täita LULUCFi raames seatud kohustust suurendada looduslike CO₂ sidujate võimet süsinikku siduda ning saavutada eesmärged, mis on sätestatud looduse taastamise määruses ja Euroopa kliimamääruses, mis mõlemad on rohelise kokkuleppe kliimasamba ja loodusvarade samba juhtalgatused. Ainult heas seisundis muld suudab süsinikku säilitada ja pakkuda jõudsaid maismaaökosüsteeme, mis on vastupanuvõimelisemad põudade, üleujutuste, kuumalainete ja muude kliimaga seotud äärmuslike ilmastikunähtuste suhtes ning aitavad seega kaasa ELi üldisele vastupanuvõimele. Kliimanetraalsuse saavutamise saavad tagada ainult heas seisundis loodusvarad. Kavandatav seireraamistik ja asjakohased andmed on olulised selleks, et kohandada seonduvaid taastamismeetmeid kohalikele vajadustele. Samal ajal on käesolev ettepanek keskse tähtsusega, et lihtsustada seirenõudeid LULUCFi ja ÜPP raames. Ettepanek täiendab ka süsiniku sidumise sertifitseerimist käsitlevat ettepanekut. Heas seisundis muld suurendab talletatud süsiniku kogust ja seega ka sellega seotud CO₂ arvestusühikute väärtust, mis suurendab põllumajandustootjate sissetulekuid.

Kokkuvõttes on Euroopa rohelise kokkuleppe loodusvarade samba raames juba tehtud ettepanekud, mida täiendab tänapäevane pakett, vajalikud selleks, et täita juba vastu võetud kliimaalastest õigusaktidest tulenevaid ELi juriidilisi kohustusi ning Kunmingi-Montreali elurikkuse raamistikus võetud ELi mitmepoolseid kohustusi, kui EL jätkab koostööd oma

partnerriikidega kestliku tuleviku nimel. Seepärast kutsub komisjon Euroopa Parlamenti ja nõukogu üles rohelise kokkuleppe selle samba algatused kiiresti vastu võtma.